

Miniszterelnökségi iratok az Egyesült Államokban élő kivándorolt ruszinok körében terjedő egyházi skizmatikus mozgalom tárgyában

A

1914 júl. 23

Gr. Berchtold Lipót közös külügyminiszter átirata gr. Tisza István miniszterelnökhöz az Észak-Amerikába kivándorolt ruszinok (kárpátukránok) között „vallási téren kifejtett nagyorosz propaganda tárgyában”, 1 melléklettel

ME 1914—XXII—1415

(Gépirásos magyar nyelvű átirat)*

3491 szám.

Bizalmas.

Tárgy: Nagyorosz propaganda az északamerikai ruthének között.

Az 1914. évi május hó 5-én kelt 1977. sz. itteni átirathoz.

Nagyméltóságú gróf Tisza István úrnak,
t. t., m. kir. miniszterelnök stb. stb. stb.
Budapest.

Hivatkozással fentidézett átiratomra van szerencsém a newyorki cs. és kir. főkonzulátusnak a Monarchiából Északamerikába kivándorolt ruthének között vallási téren kifejtett nagyorosz propaganda tárgyában tett jelentését idezárva Nagyméltóságodnak rendelkezésére bocsátani.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Berchtold s. k.

Melléklet:

1914 júl. 23

Gr. Berchtold Lipót közös külügyminiszter átirata gr. Tisza István miniszterelnökhöz az egyházi skizmatikus mozgalom terjedéséről „az Amerikába kivándorolt osztrák és magyar rutének között”¹

ME 1914—XXII—1415 (5694)

(Eredeti magyar nyelvű átirat)

Wien, 1914. évi július 23-án.

Bizalmas.

3494 szám.

Tárgy: A schisma térhódítása az Amerikába kivándorolt osztrák és magyar rutének között.

Az 1914. évi május hó 5-én kelt 1977. sz. itteni átirathoz.

Nagyméltóságú gróf Tisza István úrnak,
t. t., m. kir. miniszterelnök stb. stb. stb.

Van szerencsém Excellenciádnak a „Prikarpatskaja Russ” f. évi május hó 28-iki 1355. száma szerint a *szentpétervári nagyorosz nemzeti körben Chotowicki hieromonarch által „az Északamerikába kivándorolt galíciai és magyarországi oroszokról”* tartott előadás lényeges tartalmát kivonatos német fordításban idezárva megküldeni.

* „A császári és királyi Ház és a külügyek cs. kir. ministeriuma” feliratú levélpapíron.

¹ Az irathoz 1. mell. Chotowicki New York-i orosz gör. kel. hieromonarchus egyleti előadásának német nyelvű kivonatát (*Bericht über die Lage der Galizianer und Ugrorussen in Amerika*), az itteni Prikarpatskaja Rus 1914. máj. 28-i, 1355. számában megjelent szöveg alapján. — A kiemelések ceruzával aláhúzva.

Az északamerikai orthodox propaganda főkiküldöttjének ezen előadásában különösen meglepő, hogy 1.) megállapítja, miszerint *Északamerikában a schizma jelentékeny tért hódított* (amit már az illető ottani cs. és kir. konzuli képviseltek is jelentettek nekem), 2.) kiemeli az *ezt elősegítő mozzanatok*at és 3.) rámutat arra a nagyjelentőségű szerepre, melyet az „*Amerikai Oroszország*” az „*Élőkárpátvidéki Oroszország*” sorsában játszik.

A monarchiából Északamerikába kivándorolt rutének között kifejtett nagyorosz propaganda politikai és vallási téren lelkészek útján való bizalmas ellenőrzése tekintetében, amiről fentidézett átiratomban volt szó, a szóbanlevő előadásban oly utalás történik, amely alkalmas arra, hogy a saját szempontunkból részüinkről szükségesnek mutakozó elővigyázatot még fokozottabb mértékben alkalmazandónak tüntesse fel.

Mint hogy a nevezett s e tekintetben kétségkívül minden gyanún felül álló előadó fejtegetései nemcsak Excellenciádat, hanem a *belügy-, valamint a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat*at is érdekelheti, ezen felolvasás *kivonatos fordítását* 3 példányban idezárom.

Hasonló átiratot intéztem egyidejűleg Stürgkh gróf² Excellenciájához is.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Berchtold s. k.

B

1914 júl. 24

Ortinsky Szo'tér István amerikai gör. kat. püspök emlékirata gr. Tisza István miniszterelnökhöz az Egyesült Államokban élő kárpátukrán (ruszin) kivándoroltak szükségleteiről és az itteni gör. kat. kárpátukrán (ruszin) egyház helyzetéről

ME 1914—XXIII/b—6752

(Gépirásos eredeti irat)

Nagyméltóságos Uram!

Hét évi munkálkodásom után látogatást tevé'n Rómában, mint a gör. kath. ruthén egyház püspöke az Egyesült Államokban, szükségesnek láttam megjelenni Budapesten is, és számot adni a magyar kormányának a gör. kath. ruthén egyház állapotáról és szükségleteiről az Egyesült Államokban, különösen pedig a ruthén kivándoroltak szükségleteiről. —

Hét évi belső és külső küzdelem után, azon időponttól kezdve, miután Rómában kieszközöltem magamnak teljes egyházi főnhatóságot az összes görög katolikusok fölött az Észak-Amerikai Egyesült Államokban, a mi egyházunk állapota jelentékenyen megjavult. —

Mindamellett az, ami már kezdettől fogva *legnagyobb veszedelme volt az Amerikai ruthén kivándorlásnak, ti. a muszka propaganda*,¹ — habár egyházi téren jelentékenyen meg van törve sokoldalúlag, mégsem kisebbedett meg, hanem még erélyesebben törekszik terjeszteni befolyását az egész ruthén nép fölött Amerikában.

Tudvalevő dolog, hogy *különösen az utóbbi időben, a magyarországi és galíciai ruthének között Oroszország erélyes propagandát szervez*,¹ melyet azonban a magyar-osztrák kormány Európában napról napra gyengit és akadályoz. — Mint hogy pedig a muszka propaganda már ezen ellenakció nélkül sem tudott volna felmutatni semmiféle eredményt sem Galiciában, sem Magyarországon, azért törekszik most Amerikában annál erélyesebben arra, hogy a bevándorolt ruthéneket megnyerje úgy a muszka egyháznak, mint a muszka nemzetnek.

Az oroszországi alattvalók kivándorlása kezdődött 1890-ben. — Kezdetben ezen oroszországi kivándorlók csaknem kizárólag lengyelek és zsidók voltak. — Az Amerikai muszka görög keleti, orthodox püspökök jelentése szerint ez idő szerint *körülbelül 12.000 azok száma, akik magukat a muszka görög keleti, orthodox egyházhoz számítják*. — Ezek közül¹ pedig legfőllebb 3000 született orosz alattvaló, a többi 9.000 ruthén *proseljtu, akik bevándoroltak Magyarországból és Galiciából*.¹

² Stürgkh Károly gr. (1859—1916) osztrák miniszterelnök 1911. nov. 3-tól haláláig. 1916. okt. 21-én Friedrich Adler, az osztrák szociáldemokrata párt titkára egy bécsi étteremben agyonlőtte.

¹ Piros ceruzával aláhúzva.